

ספרד מתגיית להציל מהכחדה את שפת המגורשים

בקרוב נחלום גם בלדינו

עופר אדרת

במקסיקו, בונצואלה ובמקומות נוספים בעולם.

אחת המשימות הראשונות של האקדמיה החדשה תהיה הכנתו של מילון היסטורי ללדינו, שיציג את המאגרים הטקסטואליים של השפה במרחבי הקיום שלה לאורך הדורות. במקביל, ספרד תשלב במילון ההיסטורי שלה גם מלים וביטויים בלדינו, לטו" בת כ-500 מיליון דוברי הספרדית בעולם. "בכך הלדינו תחבור למנייפה הבינלאומית של הלשונות הספרדיות ומאות מיליוני דוברי ספרדית בכל העולם יוכלו להיחשף לתרבותם של יהודי ספרד ולגו" רלס", אמר רפאל.

במקור היה ללדינו כוח מגבש והיא ליכדה סביבה קבוצה את' נית נרחבת. יהודים דיברו, כתבו ויצרו בה בכלקו, באסיה הקט'נה, ברחבי אירופה, בצפון אפ'ריקה, במזרח התיכון ובארץ ישראל. "ואולם, בתרבות כור'היתוך הישראלית ובתוך הכ'פר הגלובלי היא הלכה ואיבדה ממשקלה", אמר רפאל. אונסק'ו מגדיר אותה היום כשפה בסכנת הכחדה. מספרם של דוברי הל'דינו מוערך בכמה אלפים ונמצא בירידה מתמדת.

525 שנה לאחר גירוש ספ'רד, מתגיית מדידת להציל מה'כחדה את הלדינו – לשונם של היהודים מגורשי ספרד. בוועי'דה בינלאומית, שנערכה השבוע באקדמיה המלכותית ללשון הס'פרדית, הוחלט על הכרה בלדי'נו כאחת הלשונות הספרדיות ועל הקמת אקדמיה ללדינו שג' קום מושבה יהיה בישראל. "אחת ממטרותיה תהיה להציל את הלדינו משקיעה", אמר פרופ' שמואל רפאל, ראש מכון סל'טי לחקר הלדינו באוניברסיטת בר'אילן.

הלדינו, המוכרת גם כ"ספרדית יהודית", "ספא'ניולית" או "צ'ודיומר", היא הלשון ששימרו יהודים ספרדים במשך דורות אחרי הגירוש. "היא היתה הכלי המרכזי שבאמצעותו נוצ'רה, הופצה והשתמרה התרבות הדבורה והכתובה של היהודים הספרדים", אמר רפאל. הוא הס'ביר כי הרקע להחלטת ספרד להכיר בלדינו באופן רשמי הוא ההבנה כי היא "לשון ספרדית" – מונח בו הוא כולל קטלא'נית, באסקית וספרדית המדוברת

פרופ' רפאל, השבוע. "מיליוני דוברי ספרדית יוכלו להיחשף לתרבות של יהודי ספרד" צילום: מוטי מילרוד

רגע מאוד חשוב, רגע היסטורי", אמרה השבוע יו"ר הרשות, פרופ' תמר אלכסנדר, בוועידה במדרית. ואולם, החוקרים חלוקים בשאלה אם לצד המחקר האקדמי ניתן להחיות את הלדינו גם כשפת דיבור. פרופ' יעקובו ספאמי, מומחה לספרות אמריקה הלטי'נית, אינו אופטימי באשר לסר'יווי הישרדותה כשפה חיה. "אני תומך בלהב של הקמת האקד'מיה ללדינו, אבל אם לדבר בכ'נות, אני לא מכיר אף אדם צעיר שמדבר היום לדינו", אמר הש'בוע ל"הארץ". לדבריו, "בביקורי האחרון בטורקיה פגשתי רק בני 80 ומעלה שדוברים את השפה. חרף המאמצים האדירים, אני לא חושב שתהיה כאן הצלחה כמו זו של החייאת השפה העברית".

הוא סבור שהאקדמיה ללדינו תוכל להציע מסגרת ללימוד ול'חקר השפה, אך גם לרעיון זה הוא מעלה הסתייגות: "אני אוהב את הטבע הסוררי של הלדינו. אנשים כותבים אותה איך שמתחשק להם ואין סמכות שקובעת את הכללים הלשוניים שלה", הוא אומר. אח'רי הכל, "איך אפשר לשלוט בש'פה שמדוברת על ידי גולים המ'פורים בכל רחבי העולם?"

אמורה להיות "צומת דרכים שא' ליו יתנקו ידע מחקרי עצום", כד' ברי רפאל, אשר יופץ גם מחוץ לכותלי האקדמיה. היא תפ'על בישראל כורוע של הרשות הלאומית לתרבות הלדינו, שפ'ר'עלת מכוח חוק מאז 1996. "זה

לאושוויץ". לדבריו, "לאקדמיה יש שפוא לא רק משימה לשונית אלא משימה תרבותית ודיפלומ'טית מן המעלה הראשונה". בארץ חוקרים ומלמדים לדינו באוניברסיטאות בר'אילן, בן-ג'ור'יון והעברית. האקדמיה החדשה

בטקס באקדמיה המלכו'תית ללשון הספרדית, בו הוח'לט על הקמת האקדמיה ללדינו, חש רפאל כאילו "עברו לנגד עי'ני דורות של מגורשים מספרד וקרונות של יהודים שעזבו את סלוניקי וארצות הבלקן בדרכם